

۲۰۱۴۰۸۰۰۶

پوهندوی آصف بهاند

لنډی او د لنډیو د ثبتولو ستونزه

شپږمه برخه

(دلنډیو یوه ټولګه او په دوو کتابونو کې پر لنډیو بحث)

امانتی خو اسناد خو راګرئ

خدای به کرار کړي زموږ وطن کې دا جنگونه

تک تنها ورته ولاړ یم

راباندې اوري دي د ټول جهان غمونه

دلته ګودر اوکلی نه شته

لیلا آبیډ په لاس کې وري نخري کوبینه

څنګه چې ژوند نه زریږي، دغسې پر لنډیو باندې بحث، خبرې کول او څیړنه هم نه زریږي. دا دی د همدې اصل پر بنا د لنډیو د مقالو په شپږمه برخه کې پر دريو کتابونو لنډ بحث کوم چې یو کتاب یې د لنډیو ټولګه ده او دوه نور کتابونه داسې دي چې اصل موضوع یې بل څه ده، خو په لنډیو باندې یې هم څنګځنې(ضمني) بحث کړی دی. هغه درې کتابونه دا دي:

- دمیني ټپي(دلنډیو ټولګه)، صادق الله صادق ټولونه،

- دپښتو شعر هندسي جوړښت، د اسماعیل یوه اثر،

- ادبي هڅې، د پښتون آقا شیرزاد اثر،

۱۰- د میني ټپي(د لنډیو ټولګه):

دې ته مې ځکه «۱۰» شمیره ورکړه چې په تیرو مقالو کې د لنډیو ټولګې او د لنډیو په باب چې بحثونه په کې شوي وو، نه (۹) نور کتابونه او د لنډیو ټولګې مې معرفي کړي وې. (۱)

«د میني ټپي» نومې ټولګه د ښاغلي صادق الله صادق له خوا را ټوله شوې، چې د ګودر خپرندويي ټولني له خوا په ۱۳۸۷ ل کال کې خپره شوې ده. د ټولګې په پیل کې د خپرندويي ټولني په راغلي «یادښت» کې داسې ښودل شوي ده چې په دې ټولګه کې راغلي لنډی میني مجلي ته د بیلا بیلو اشخاصو له خوا، هغه رالیږل شوي لنډی دي چې د میني مجلي په لومړیو شلو ګڼو کې چاپ شوي دي اوبیا دښاغلي صادق له خوا د مجلي له شلو یادو ګڼو نه را ټولي شوي دي او اوس «د میني ټپي» په نامه ټولګه کې په کتابي بڼه د مینه والو خدمت ته وړاندې کيږي.

ښه خبره خو دا ده چې دا لنډی د اشخاصو د ملکیت په ډول نه دي ثبت شوي، بلکې د افرادو نومونه یې د رالیږونکي په بڼه ورسره ثبت کړي دي. دې موضوع ته دخپرندويي ټولني په لنډ «یادښت» کې داسې اشاره شوې ده:

«ګودر خپرندويي ټولني د ټپو د رالیږونکو نومونه د میني په څیر په کتاب کې هم له ټپو سره یو ځای خپروي چې دوی هم خوشاله شي...» (۲)

کتاب ته یې ځکه د لومړي ټوک نوم ورکړی دی چې «دمیني ټپي» د نورو ټوکونو د چاپ او خپریدو وعده یې سپارلې ده. هیله ده چې د دوی په زیار د دې سلسلې نور ټوکونه هم را ټول او چاپ شي، ګوندې د زرو او تکراري لنډیو په ډله کې یو شمیر نوي لنډی هم چاپ او له ورکیدو وژغورل شي.

له بده مرغه «دمیني ټپي» ټولګه له تخنیکي او طباعتی پلوه یو شمیر تیروتنې او داسې ستونزې لري چې لوستونکي له ستړیا سره مخامخ کوي. د لنډیو نا سم ترتیب او نا سم چاپ لوستونکي داسې له ستومانه کوي چې کله کله یې له لوستلو نه مخ اړوي او تیریږي ورته. د لنډی دوه نیم بیتونه باید په منځ کې له لږ واټن سره داسې ولیکل شي چې متن سره ګډ نه شي او یا دواړه نیم بیتیان لاندې باندې ولیکل شي.

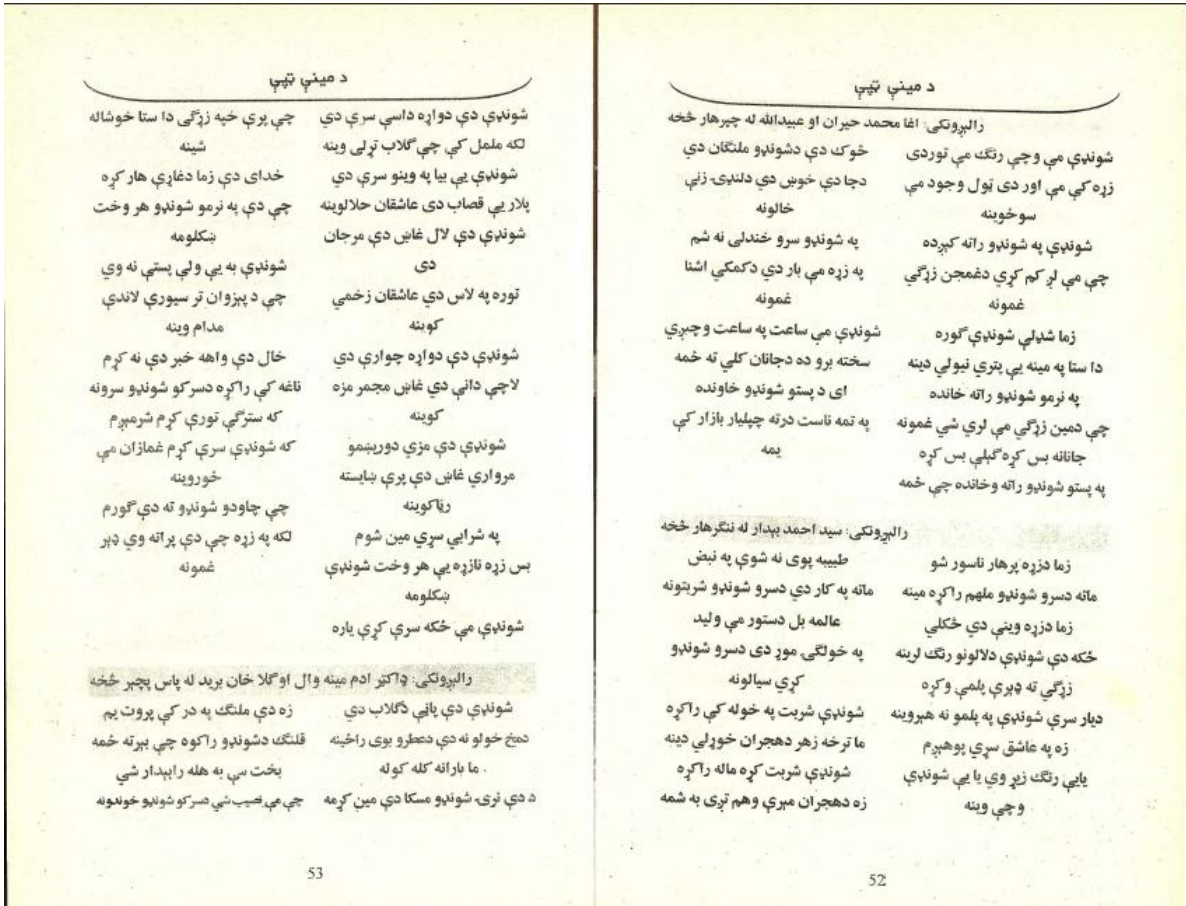
د پاڼو شمیره: له ۱ تر ۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

په اغلب گومان په دې ټولګه کې متن سم لیکل شوی دی، خو د چاپ په وخت کې چې کوم قالب ته اچول شوي دي، په قالب کې د متن د نه ځاییدو له امله په ډیرو ځایونو کې ډیری لنډۍ ګډې وډې چاپ شوي دي، لوستونکي ستړي کوي، آن تر دې چې د کتاب له لوستلو نه تیرېږي.

په دې ډول د کتاب ټولونکو او چاپوونکو خپله خواري او زحمت ته یو څه تاوان رسولی دی، هیله ده چې په راتلونکو کې خپرندويي ټولني او اړوند مسؤلین دې نیمګړتیاوو ته په پام سره د ورته تیروونو مخنیوی وکړي. دغه لاندې د کتاب د متن د دوو مخونو عکس دی، خپله یې ولولئ:

دا هم د «دمینې ټپې» له ټولګې نه څو لنډۍ:

شونډې مې وچې رنگ مې تور دی
زړه کې مې اور دی ټول وجود مې سوځوینه

جانانه خیر دی که خزان یم
تا ته به راوړم دبهار بڼکلي گلونه

زما د اوښکو سور بارانه
د زړه د وینو رنگ لري رسوا دې کرمه

۱-۱ د پښتو شعر هندسي جوړښت:

دا د ښاغلي یون په آثارو کې هغه علمي اثر دی چې ده د پښتو شعر دهر اړخیزې پیژندنې په برخه کې تدریس او، بیا یې د موضوع د مهم والي په خاطر پا لا پراختیا سره د پوهنپاښو علمي رتبې ته د لویدو له پاره یې ثبت

د پاڼو شمیره: له ۲ تر ۵

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلپکنې د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولئ

کر، وروسته یې په پوهنتون کې د خپل تدریس په جریان کې د استاد او زده کوونکو په منځ کې د تجربو او علمي ذخیرې د تبادلې په ترڅ کې نور علمي مسایل هم ورباندې اضافه کړل، چې بیا یې د ډیرې اړتیا له مخې د مرستندوی درسي کتاب په بڼه استفاده ورنه شوی ده او د خلکو د اړتیا او غوښتنې له مخې تر ۱۳۸۷ کال پورې شپږ ځلي چاپ شوی دی.

په کتاب کې د پښتو شعر شکلي سکېنت تشریح شوی او په پښتو او عربي ژبو کې رایج شعري ډولونه په عالمانه ډول تشریح شوي دي.

د پښتو ژبې د ولسي شاعرۍ د بیلابیلو ډولونو د تاریخ په لړ کې پرلنډۍ هم بحث شوی دی. د پښتو شعر هندسي جوړښت کوم متن چې زما په اختیار کې دی، په افغان ننگ وپېاښه کې آنلاین متن دی. د دې متن په ۱۳۷، ۱۳۶، ۱۳۵ مخونو کې پر لنډۍ باندې ډیر لنډ، خو عالمانه او له مانا ډک بحث شوی دی.

یون د لنډۍ په باب د خپل لنډ بحث په ترڅ کې لیکي:

«لنډۍ په پښتو شاعرۍ کې تر ټولو کوچنی شعري فورم دی، خو د مانا د ځواک او لېږد له پلوه نه یوازې په پښتو شاعرۍ، بلکې په نړیواله شاعرۍ کې یې ساری لیدل شوی نه دی. د لنډۍ کمال په دې کې دی، چې مجموعاً په ۲۲ څپو یا دوو مسرو کې دروند مانیز بار او ښکلا لېږدوي. د لنډۍ لومړۍ مسره ۹ او دویمه ۱۳ څپې لري، لنډۍ قافیې نه لري، خو د دویمې مسرې په پای کې یوه اهنګینه کلمه لري، چې د لنډۍ ټول اهنګ بشپړوي. هره لنډۍ باید د زور (ه) په واول یا غږن آواز پایته رسېدلې وي. که په پای کې دا زور (ه) رانه شي، نو اهنګ یې نیمګړی پاتې کېږي. لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غږیز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډۍ په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. (۳)

پر لنډیو باندې د بحث په ترڅ کې د یون نوښت دا دی چې د لنډیو خجیز څپیز جوړښت یې په نښه کړی دی. ده د خپل عالمانه بحث په یوه برخه کې دې موضوع ته داسې اشاره کړې ده:

«پر ټولو لنډیو باندې یوقانون د تطبیق وړ دی، یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید حتمي ۹ او دویمه ۱۳ څپې وي. د هرې لنډۍ د لومړۍ مسرې څلورمه او اتمه څپه او د دویمې مسرې څلورمه، اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. لکه:

امانتي مي گور کي کېږدئ

که یار خبر شي ما به خپل وطن ته وړینه

د دې لنډۍ څپیز - خجیز جوړښت په دې ډول دی:

U - UUU - UUU

UUU - UUU - UUU « (۳)

یون په خپل اثر (د پښتو شعر هندسي جوړښت) کې د دې په ترڅ کې یې چې د پښتو شعر پر هندسي جوړښت خبرې کوي د هغو په لړ کې یې د پښتو لنډیو هندسي جوړښت هم شرح کړی دی، هغه هم په دې ډول:

څرنگه چې په لنډیو کې د وروستۍ مسرې وروستۍ کلمه

اهنګینه وي او د وروستۍ څپې اهنګ یې لوړ او تر هغې دمخه

څپې اهنګ یې لوېدلې شان وي (✓) نو دلته کېدې شي د

لنډۍ هندسي جوړښت داسې ترسیم شي:

✓

(۳)

د پاڼو شمېره: له ۳ تر ۵

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راښوولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

۱۲ - ادبي هڅې، پښتون آقا شیرزاد:

دا د ښاغلي شیرزاد هغه کتاب دی چې په ۱۳۹۱ کال کې چاپ شوی دی. تاند وېبپاڼې یې په دې نږدې تیرو ورځو کې (د ۲۰۱۴ کال د جون لسمه) د مقالو په بڼه په پرله پسې ډول خپرول پیل کړل. د تاند په یادداشت کې د کتاب د محتویاتو په باب داسې راغلي دي:

ادبي هڅې د پوهنوال پښتون آقا شیرزاد د بیلابیلو څیړنیزو مقالو ټولګه ده چې په کتابي بڼه په ۱۳۹۱ لمریز کال چاپ شوې ده. ښاغلي شیرزاد دا کتاب د تاند په لوستونکو پیرزو کړی. له دوی څخه په مننې یې تاسو لوستونکو ته پرله پسې خپروو. تاند (۴)

ښاغلی پښتون آقا شیرزاد د خپلو ادبي بحثونو په لړ کې پر ادبي ژانرونو بحث کوي او کله د ټیټې بحث ته رسیږي، پر ټیټې باندې د بحث په مقدمه کې وايي:

«دا چې په ټیټه خبرې کوو، نو لازمه ده چې د ټیټې په اړه هم لږه رڼا واچوو.» (۴)

بیا خپل بحث په لنډیو باندې غځوي. د لنډیو په باب د ده مالومات کې کومه نوې خبره او نوښت نه شته، د تیرو څیړونکو لیکنې یې را اخیستي دي.

یوه خبره چې د ده په لیکنه کې د پاملرنې وړ ده هغه دا ده چې ده پرته د مآخذ له ښوولو ویلي دي چې: «زیاتره څیړونکي وايي چې د پښتو شاعري پیل هم له ټیټې څخه شوی دی...» (۴)

دا چې دا خبره څومره کره او نا کره ده او څوک به یې له ښاغلي شیرزاد سره ومنې که نه، دا جلا بحث ته اړتیا لري. پر لنډیو باندې د بحثونو په پای کې زه خپلې نوې را ټولې کړې لنډې لوستونکو ته وړاندې کوم. د اوس له پاره مې دغه لنډې برابرې کړې دي:

اوس دمنګیو وخت تیر شوی
شا لایلا ناسته په فیسبوک وخت تیروینه

د ریباز ځای یاري کې نه شته
ایمل، فیسبوک او سکایپ خو کار آسانوینه

آشنا دې پروت وي بستره کې
د نورو گرځي زما برستې تودوینه

دی دې د زلفو ټال کې زانګي
د نورو ناست دي آنلاین وايي سبقونه

امانتي خو اسناد خو راکړئ
خدای به کړار کړي زموږ وطن کې دا جنگونه

دلته ګودر اوکلی نه شته
لایلا آبیږ په لاس کې وري نخري کوینه

تک تنها ورته ولاړ يم
راباندې اوري دې د ټول جهان غمونه

پر مور دې څه راوستل خدایه!
چنګیز امام شو اقتدا پسې کوونه

پر ما دې ګرد عمر روژه کړه
ستا د دیدن اختر به بیا کله راځینه

روژه خو هسکه لا ولاړه
زرګی مې غواړي ستا دسترګو اخترونه

د پاڼو شمېره: له ۴ تر ۵

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلینکې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

د غم وړيځي راپسي راغلي
د وير داوبنکو به ژر راشي بارانونه
غم خو دي نه وي، جنگ دي نه وي
څومره جنگونه، څومره وگالو غمونه
عمر مي غم او جنگ کي تير شو
خدايه نور ټول کړي د غم، جنگ دا کلمونه
جنگونه څومره زورور دي
چي زره له زره او يار له ياره بيلوينه
نصيبه زه به دي بدل کړم
تر څو به گالم ستا په نوم دا ټول غمونه
وجود مي ستري نور له غمه
خوښي راوليزه چي غم مي در نه وړينه
دا په ځير ځير چي درته گورم
تا کي مي نښي د کوم چا ليدلي دينه
داسي ځير ځير مه راته گوره
زما د زره بڼ کي دي وکرل غمونه
اميد مي شته وطن به جوړ شي
پردي وطن کي زره نه جوړ شول غلبيلونه
نن مي همځولي ميلمانه دي
په کلي گرځم بالښتونه ټولومه
ما ويل ملېمه دي اوس به لاړ شي
امريکا جانه؟ اوس ادي آبادينه
مآخذونه:

1_ [http://www.afghan-](http://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_landy_aow_de_landy_you_3.pdf)

[german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_landy_aow_de_landy_you_3.pdf](http://www.afghan-german.net/upload/Tahlilha_PDF/bahand_a_landy_aow_de_landy_you_3.pdf)

۲- صادق، صادق الله (ټولونکی)، دميني ټپي (د لنډيو ټولگه)، گودر خپرندويه ټولنه، ۱۳۸۷ ل کال، يادښت، لومړی مخ.

3- [http://www.afghannang.com/ketabona/pakhtu-ketabona%20\(16\).pdf](http://www.afghannang.com/ketabona/pakhtu-ketabona%20(16).pdf)

4- <http://www.taand.com/archives/26693>

د شپږمي برخي پای

د پاڼو شميره: له ۵ تر ۵

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له مور سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de

يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ